

Гістарычныя сады і паркі Беларусі

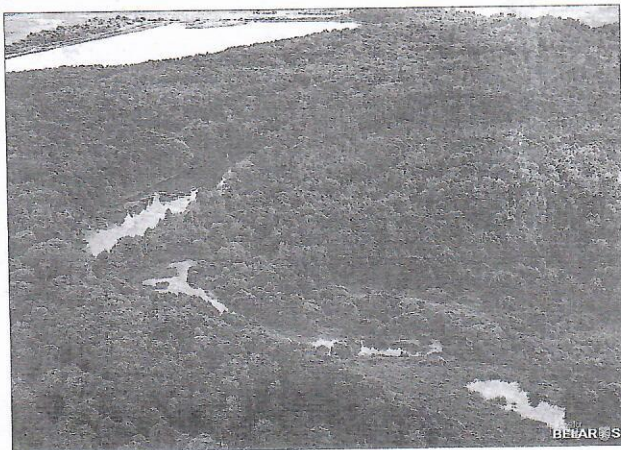
(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Мір

Не забыў Сіротка і пра сваю новую маёмасць – Мірскі замак, які стаў належаць Радзівілам пасля 1569 г. Вакол гатычнага замка былі насыпаны валы бастыёнамі па кутах, абведзеныя вакол равамі з вадой. На поўнач ад вала заклаў «італьянскі сад», а з усходу – фальварак з гаспадарчымі будынкамі.

За 3 кіламетры ад замка зрабілі звярынец, дзе былі прасекі-промі дзеля кругавога абстрэлу, а навокал – загоны, дзе трымалі дзікіх звяроў. Мірскі парк моцна пацярпеў у часы вайны 1654 – 1667 гг. У 1688 г. у інвентары Мірскага замка паведамлялася: «італьянскі сад ад маскоўшчыны спустошаны, у якім больш за ўсіх дрэў – ляшчыны».

Зноў «італьянскі парк» быў адноўлены пасля 1738 г. Письмовыя крыніцы сведчаць, што тут было каля 400 рэдкіх дрэў, якія вырошчваліся ў бочках у аранжарэі, збудаванай з бярвенняў. Улетку іх выстаўлялі на адкрытае паветра. Тут раслі цытрусі, фігі, мірт, кіпарыс, самшит, чырвоны і лаўровы дрэвы, італьянскі арэх. Аднак у канцы XVIII ст. сад зноў заняпаў. Адраджэнне парку пачалося ў 1933 г., калі яго апошні гаспадар князь Міхаіл Святаполк-Мірскі перасяліўся ў Мірскі замак. Вакол замка і на яго двары пачалі вырошчваць ружы. Былі запрошаны іншаземныя садоўнікі, дзякуючы якім парк атрымаў рамантычны каларыт. Былі пасаджаны экзатычныя дрэвы: піхта Фразера, елка Энгельма-

Парк Альба. Фота Сяргея Плыткевіча

на, сасна Веймутава, дугласія шэрая і інш. Паміж паркам і замкам квітнелі вялікія кусты язмину.

У кастрычніку 1978 г. улады БССР прынялі рашэнне аб рэстаўрацыі Мірскага замка і яго наваколля. Першая чарга рэстаўрацыі замкавага комплексу была завершана ў 2011 г. Аднаўленне «італьянскага саду» ў ваколіцах замка працягваецца.

Гродна

Пасля эпохі барока ў Еўропе распаўсюджваецца класіцызм, які супадае па часе з рамантызмам, што запанаваў у літаратуры і мастацтве з канца XVIII ст. Ён знайшоў сваё адлюстраванне ва ўсіх відах архітэктуры і мастацтва.

У 1770-я гг. гродзенскі стараста Антоній Тызенгаўз запрасіў у Гродна з Францыі медыка і батаніка Жана Эмануіла Жылібера, які заснаваў у горадзе ўнікальны батанічны сад, самы вялікі на тэрыторыі Рэчы Паспалітай. У першай палове XIX ст. ён стаў называцца гарад-

скім садом. У другой палове XIX ст. тут з'явілася «Швейцарская даліна».

Пасля Другой сусветнай вайны былы батанічны сад стаў гарадскім паркам культуры і адпачынку. У 1960-я гг. тут пасадзілі шмат новых дрэў, і асабліва кустоў. У парку захаваліся два будынкі, узведзеныя яшчэ ў часы Тызенгаўза – тэатра і медыцынскай акадэміі. У парку з'явіліся гіпсавыя скульптуры і фантан. Цяпер ён называецца Парк Жылібера.

Залессе

Вельмі цікавы сімбіёз рамантызму і класіцызму склаўся ў адзін садава-паркавы ансамбль у вёсцы Залессе Смагонскага раёна. У другой палове XVIII ст. тут існаваў маёнтак Агінскіх, уплывовых беларускіх магнатаў. Спачатку быў пабудаваны драўляны палац і пасаджаны рэгулярны парк. У 1802 г. тут пасяліўся вядомы грамадскі і палітычны дзеяч Міхал Клеафас Агінскі. Ён вырашыў цалкам перабудаваць свой маёнтак і запрасіў зрабіць гэта прафесара архітэктуры Віленскага ўніверсітэта Міхала Шульца. Да 1815 г. быў збудаваны цагляны палац у стылі класіцызму вельмі адметнай архітэктуры. Тут чаргуюцца адна- і двухпавярховыя аб'ёмы. Побач узніклі аранжарэі і дом садоўніка. Летам ва ўнутраны дворык каля палаца з аранжарэі выносілі вазоны з кветкамі і цеплалюбівымі раслінамі.

Новы залескі парк меў цалкам рамантычны характар – разнастайныя павільёны, альтанкі, масткі і памятныя камяні. Адзін з іх у гонар Касцюшкі. Побач з англійскім паркам былі два звярын-

цы. У адным былі дзікія жывёлы, а другі выкарыстоўваўся для прагулак.

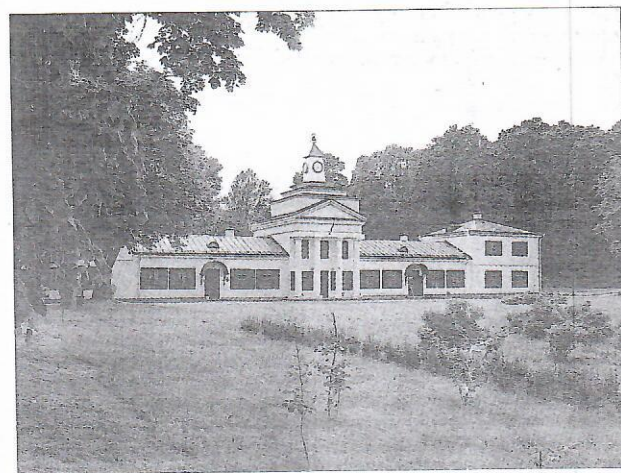
Каля старой сажалкі з'явіўся вадзяны млын. Шмат было клумбаў з рознымі кветкамі. Парк меў цянiстыя барозавыя і тапаліныя алеі, дзе было вельмі ўтульна ў летнія спякотныя часы. Сябры Агінскага, якія тут не раз бывалі, назвалі сядзібу «Паўночныя Афіны». Аднак у канцы XIX ст. яна заняпала. Моцна пацярпела і ў часы Першай сусветнай і польска-савецкай войнаў. Аднак новая гаспадыня сядзібы Марыя Жабракоўская ў перыяд з 1927 па 1939 г. аднавіла палац і ўпарадкавала парк. У 1953 г. палацава-паркавы ансамбль узялі пад дзяржаўную ахову і зрабілі тут дом адпачынку. З 1996 г. тут быў філіял Дзяржаўнага музея беларускай літаратуры. Потым – «Музей Агінскага» (філіял Музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры). Рэстаўрацыя ансамбля ішла доўга, першыя спробы рэстаўрацыі адбываліся ў 1990-я гг. А завяршылася ў 2012 г. Тады аднавілі

каплічку, узвялі млын і паставілі альтанку Амельі. Потым палац доўга быў на кансервацыі.

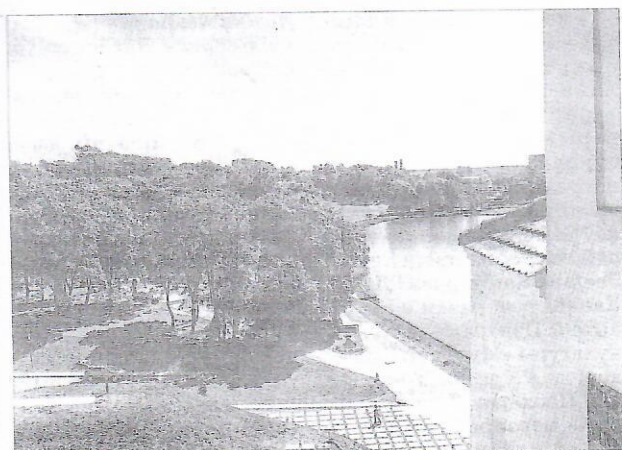
Письмовыя крыніцы канца XVIII – пачатку XX ст. дазваляюць сцвярджаць, што абавязковай часткай шляхецкай рэзідэнцыі быў парк, разбіты па італьянскім (у пачатку стагоддзя), французскім або англійскім (у канцы стагоддзя) узорах. Паркі аздабляліся альтанкамі і статуямі ў антычным стылі, штучнымі гротамі, каналамі, вадаспадамі. У засені старых дрэў будавалася каплічка. Значную частку шляхецкай рэзідэнцыі займаў сад, дзе за ліпавымі прысадамі раслі яблыні, грушы, вішні і слівы. І такіх паркаў і садоў у Беларусі было шмат. На жаль, захаваліся толькі некаторыя з іх, ды і тое яны ў лепшым выпадку цяпер знаходзяцца ў стадыі аднаўлення.

Алег ТРУСАЎ

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Сядзіба і парк у Залессі. Фота Максіма Галляровіча

Парк каля Мірскага замка. Фота Віктара Дняпроўскага